

A black and white photograph of a city street at night. The street is cobblestone and lined with historic buildings. Several vintage cars are visible, including a dark sedan in the foreground and a few others further down the road. The street is illuminated by streetlights, and the sky is dark. The overall atmosphere is nostalgic and urban.

JUSSI KUKKONEN
Vihreä
solmio

VIHREÄ SOLMIO

Jussi Kukkonen

VIHREÄ SOLMIO

Jännitysromaani

Esipuhe Juha Järvelä

Vuosikertajännitystä 4

Teos on ilmestynyt ensimmäistä kertaa vuonna 1945 K. J. Gummerus Osakeyhtiön kustantamana.

Nimikkeen automaattinen analysointi tietojen, erityisesti mallien, trendien ja korrelaatioiden, saamiseksi tekijänoikeuslain 13b § ("tekstin- ja tiedonlouhinta") mukaisesti on kielletty.

Esipuhe © 2026 Juha Järvelä

Kustantaja: BoD · Books on Demand, Mannerheimintie 12 B, 00100 Helsinki, bod@bod.fi

Kirjapaino: Libri Plureos GmbH, Friedensallee 273, 22763 Hampuri, Saksa

ISBN: 978-952-80-5400-9

Juha Järvelä

Jussi Kukkonen dekkarin parissa

Kirjailija Jussi Kukkonen (1892-1955) on nykyään painunut unohduksiin, yli 60 teoksesta koostuvasta tuotannostaan huolimatta. Kukkonen voi sanoa eläneen kirjoittamalla. Hän työskenteli vuodet 1919–1954 *Kainuun Sanomien* päätoimittajana, tehden samaan aikaan kasakaupalla teoksia, jotka menivät aikakauden lukuhaluiseen kansaan. Tuotanto alkoi näytelmällä ja runokokoelmalla, mutta pian erityisalaksi vakiintui poikien seikkailukirjat, koska lajityypille oli kysyntää. Aikuisillekin suunnattuja romaaneja valmistui merkittävä määrä. Teos *Ratavartijan kaunis Inkeri* (1947) saavutti kuuluisuutta myös sen pohjalta Hannu Lemisen vuonna 1950 ohjaaman samannimisen elokuvan myötä.

Kukkonen teokset ilmestyivät 1930-luvulle asti pääosin kirjailijanimellä J. K. Kulomaa, mutta suurimmaksi osaksi sen jälkeen omalla nimellä. Tosin 1940-luvulta Kukkoselta löytyy reilu puolisen tusinaa Joel Linnala -nimellä kirjoitettua lyhyttä rakkausromaania. Oman nimen käytöstä Kukkonen totesi muistelmatekstissään 1946, että kirjailija on hiukan arka ja ylpeä, jonka vuoksi hän ensin käytti nimimerkkiä. Kustantaja kuitenkin vaati oman nimen käyttöä, koska ”romaanin julkaiseminen ei ole mikään salainen ja peiteltävä teko.”

Erilaisia jännitystarinoita Kukkonen kirjoitti useampia, mutta *Vihreä solmio* jäi ilmeisesti hänen tuotannossaan ainoaksi dekkariksi, jännitysromaaniksi, jossa murhan selvittely on keskeinen asia. Kukkonen pääsi kuitenkin mukavasti mukaan suomalaisen dekkarin ensimmäiseen nousuvaiheeseen, joka oli alkanut Mika Waltarin *Komisario Palmu* -romaneista (*Kuka murhasi rouva Skrofin?*, 1939 ja *Komisario Palmun erehdys*, 1940), ja jatkunut muun muassa Outsiderin (oikeasti Aarne Haapakoski), Kirsti Porraksen (oikeasti Kirsti Hellin Fogelholm) ja Vilho Helasen teoksilla.

Kukkonen journalistitaustaa ajatellen ei ole ihme, että *Vihreässä solmiossa* pääosissa ovat toimittajat. Kukkonen kertoi kirjoittajana olevansa itseoppinut. Hän kuitenkin aloitti journalistisen perinteen. Hänen poikansa Otso Kukkonen (1928-2021) toimi isänsä jälkeen lehden päätoimittajana 1955-1990. Myös po-

jantytär Leena Kymäläinen (1957–2021) teki uransa journalistina, josta pisimmän ajanjakson *Kainuun Sanomissa*.

Kukkosen kotipaikka oli Kajaani, mutta dekkarinsa hän sijoitti Helsinkiin, joka luontevimmin sopiikin tarinaan, jossa ollaan tekemissä varakkaiden piirien, suurten sanomalehtien, erikoistuneiden rikospoliisien ja kansainvälisten rikollisten kanssa. Maantieteelliseen tarkkuuteen teoksessa ei pyritä. Hämäräperäisten tapahtumien paikaksi sopii aina niin epäilyttävä Sörnäinen. Keskustassa kuljetaan kuljetaan Heikinkatua, siis nykyistä Mannerheimintietä. Todellisiin paikkoihin kuuluu myös esimerkiksi Patterimäki, josta mainitaan ensimmäisen maailmansodan aikaiset linnoitusrakenteet. Sen sijaan Puolanie mi, Nikkarila ja tapahtumissa keskeinen hotelliravintola Hovi ovat ilmeisen kuvitteellisia paikkoja, joiden käytöllä vältetään esimerkiksi todellisiin paikkoihin liittyvien asiavirheiden vaarat.

Teoksen toimittajasisarusten Ilmarin ja Hilkan työpaikka, *Aamusanomat*, sekä sen iltapäivälehti *Iltauutiset*, viittaa tietysti *Helsingin Sanomiin*, joka oli 1930-luvulla saanut iltapäiväjulkaisunsa *Ilta-Sanomat*. Nuoren etevän naistoimittajan kuvauksena Kukkosen teos on saanut myös tutkimuksellista huomiota. Heidi Kurvisen historian väitöskirjassa *"En mä oo mies enkä nainen. Mä oon toimittaja"* – *Sukupuoli ja suomalainen toimittajakunta 1960- ja 1970-luvulla*, romaani mainitaan yhtenä esimerkkinä siitä, kuinka naistoimittajien määrän kasvu toisen maailmansodan myötä näkyi populaarikulttuurissa.

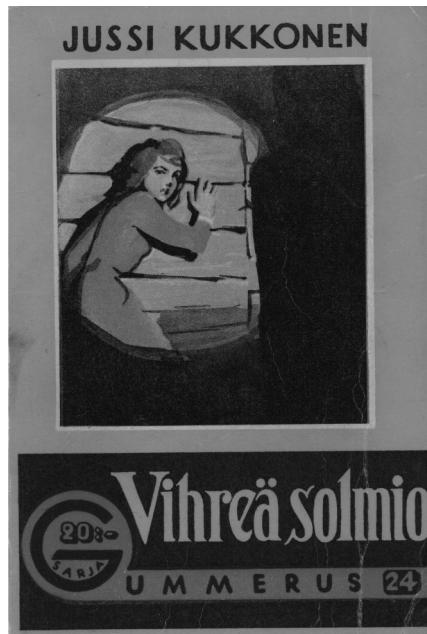
Vuonna 1945 ilmestyneessä romaanissa tapahtuma-aikaa ei ilmoiteta tarkasti. Sen voisi kuitenkin päätellä sijoittuvan epämääräisesti 1930-luvun loppupuolelle, koska Heikinkadun nimi vaihtui Mannerheimintieksi vuonna 1942. Tekstissä mainitaan myös vain yhdestä maailmansodasta, toista ei ole vielä tullut ja teoksessa puhutaan Helsingin lentokentästä lentosataman sijaan, joka sijoittaa tapahtumat Malmin lentoaseman valmistumisen (1936) jälkeen.

Teos olikin joutunut odottamaan pääsyään painoon. Kukkonen kirjoitti kustannusosakeyhtiö K. J. Gummerukselle Jyväskylään 26.4.1945 kiittäen teoksen julkaisusta, vaikka "se viivähti vuosimääriä". Kirjailija totesi, ettei enää "muista edes sen sisälläpitoa, mutta ne, jotka ovat nyt sen lukeneet, lausuvat siitä myönteisiä arvosteluja".

Varsinaiset lehdistön kirja-arvostelijat eivät *Vihreään solmioon* juuri tarttuneet. Osaksi varmaan koska se saapui, kuten Kukkonen kirjeessään totesi, "hiukan ruuhkaan". Kukkoselta ilmestyi vuonna 1945 dekkarin lisäksi kolme muuta romaania. Kukkosen päätoimittamassa *Kainuun Sanomissa* todettiin teoksen kuuluvan "tuotteliaan tekijänsä seikkailukirjojen kaikkein parhaimpiin." Tyyli-lajiltaan arvostelija totesi teoksen kuuluvan ajanviete-kirjoihin, kuten viihderomaaneja tuolloin kutsuttiin, ja kyseisessä lajissa olevan hyvä ja

suositeltava. *Sosialistin* kriitikko sen sijaan käsitteli arvostelussaan ensin koltuullisen kielteiseen sävyyn Kaarlo Erhon teosta *Perjantai, kolmastoista päivä* ja jatkoi Kukkosen teoksen arvostelulla. *Vihreän solmiota* hän piti melko avuttomana esityksenä, johon verrattuna Erhonkin teosta voi pitää helmenä. Arvostelijaa närästi se, että molemmissa teoksissa päähenkilöt olivat journalisteja. Seuraava lehdistömaininta teoksesta löytyy vasta joulukuulta, jolloin *Hämeen Sanomien* nimimerkki Markku kirjoitti ”Linnan liepeiltä”-pakinapalstallaan, että teosta voi suositella joululahjaksi miehille.

Vihreä solmio ilmestyi Gummeruksen G-sarjassa. Kansikuvan teki taiteilija Eeli Jaatinen (1905-1970), jonka kädenjälkeä näkee lukemattomissa 1940- ja 1950-luvun viihdekirjoissa. Gummeruksen kirjallisen osaston asioita hoitava toimittaja Verner Rekola pyysi 10. helmikuuta 1945 Jaatiselta kansikuvan. Taiteilija sai kustantamosta jonkin verran teoksen sivuja luettavakseen ja evästyksen, millaista kuvaa kustantamossa oli ajateltu. Toiveissa oli kansi, jossa sähkötaskulampun valaisema kauhistuneen näköinen nainen on vetäytyneenä hirsiseinäisen huoneen nurkkaan ja etualalla nähdään lamppua pitelevän miehen hahmo tummana siluettina. Jaatinen lähetti kuvan saman kuukauden 16. päivänä. Hän toivoi kuvan antavan toivotunlaisen efektin. Toteutuneesta kannesta näkee kuinka uskollisesti taiteilija täytti kustantamon pyynnön.

Romaani *Vihreä solmio* ilmestyy nyt uudelleen alkuperäisessä vuoden 1945 kieliasussaan. Sanan ”komisario” Kukkonen kirjoitti muodossa ”komissaari”, kuten Mika Waltarin ensimmäisessä Palmu-dekkarissaan. Kielen lisäksi teoksessa voi huomata monia aikakautensa piirteitä. Esimerkiksi poliisietsivä Yötilä on 1930-luvun sankarille sopivaan tapaan harrastanut kestävyysjuoksua, joka osoittautuukin roistojen jahtaamisessa välttämättömäksi. Aikakauden piirteisiin kuuluu sekin, että teoksessa heikkoluonteisen nuoren miehen pelastaa pystyvemmän naisen rakkaus. Varakkaiden perheiden heikkoluonteisia poikiahan löytyy myös komisario Palmun tutkimista piireistä. Kukkosen teoksessa myös henkilöiden nimissä näkyy heidän taustaansa viittaaminen: rikkaat ovat Palomurtoja, jonka taustalla saattaa olla nimen suomentaminen esimerkiksi Palmrothista tai Branderista. Lähtökohtaisen suomenkielinen ja yleinen Järvelä taas on selvästi sankareille sopiva nimi, varsinkin kun kirjailija oli savolaiskainuulainen maalaisliittolainen.

Lähteet ja kirjallisuutta

Kansallisarkisto.

Gummerus Oy:n arkisto. F. kirjeistö. Kirjeenvaihto, Kirjallinen osasto A-K 1945-1945.

A.K. ”Vauhdikas seikkailu- ja jännitysromaani.” – *Kainuun Sanomat* 4.5.1945.

Keskinen, Pirkko 2021. ”Kolmannen polven journalisti.” – *Journalisti* 9/2021.

Kukkonen, Jussi 1946: ”Minä siivet selkääni saan...” – Ensio Rislakki (toim.): *Me kerromme itsestämme: kirjailijoiden yhteisjulkaisu*. Otava.

Kukkonen, Jussi 1947. ”Harmaapää nuorukainen.” – Yrjö Kähkönen (toim.): *Me kin olemme olleet nuoria. Nuorisonkirjailijat esittäytyvät*. Karisto.

Kurvinen, Heidi 2013. *”En mä oo mies enkä nainen, mä oon toimittaja”*: Sukupuoli ja suomalainen toimittajakunta 1960- ja 1970-luvulla. Oulun yliopisto.

Markku. ”Linnan liepeiltä” – *Hämeen Sanomat* 20.12.1945.

P.V. ”Pari salapoliisiromaania.” – *Sosialisti* 5.6.1945.

I

Kello käytävässä löi vaimennettuun ääniin puoli kaksi, kun puhelin pöydällä helähti. Toimitussihteeri Jaakkola tarttui koneellisella liikkeellä puhelimeen ja vastasi hiukan kyllästymistä ilmaisevin äänenpainoin:

— Aamusanommat.

Jaakkola oli todellakin kyllästynyt. Hänen yövuoronsa ei olisi oikeastaan ollut nyt, mutta hän oli suostunut työskentelemään tänä hiivatinmoisena yönä nuoremman toverinsa Peltomaan sijaisena, koska Peltomaalla oli tärkeä asia, mikä vaati hänen läsnäoloaan toisaalla. Kyllähän Jaakkola sen tärkeän asian tiesi: maaseudulta oli pääkaupunkiin saapunut Peltomaan koulutoveri, ja nyt miehet istuivat nokat vastatusten jossakin ravintolassa, maistelivat ja muistelivat menneitä.

Mutta kylläntyminen katosi Jaakkolan sielusta heti, kun hän kuuli ensimmäiset sanat, jotka poliisilaitoksen rikososastolla palveleva lehden reporteri lausui.

— Mitä? Murhako? Missä? Jaakkola kysyi, ja hänen väsymyksensä oli kuin pois puhallettu. Hän ei enää kiroillut mielessään sitä, että jokin jonninjoutava juttu tarjotaan lehteen viivyttämään toimittajaa työssään vielä myöhemmäksi yöhön ja sitomaan hänet yhä pitempään taittopöytien ääreen. Ei. Hänen kuultuaan, että oli tapahtunut murha, hänen sanomalehtimiesvaistonsa olivat heti hereillä ja herkistyneinä sekä valmiina toimimaan. Hän kuunteli vielä hetkisen rikososaston miehen selittelyä, mutta sitten hän löi lujalla liikkeellä puhelin-torven haarukkaan ja painoi pöydän laidassa olevaa nappia.

Tuskin kello jossakin viereisessä huoneessa lakkasi helisemästä, kun toimitussihteerien huoneen ovi aukeni ja siitä kiirehti sisälle pitkä, notkea nuorukainen piippu hampaissa.

— Hei, Järvelä, sinulle on vielä melkoinen pala pureksittavaksi lehteen! Jaakkola huudahti.

— Missä? kysyi nuorukainen ja hänen silmänsä välähtivät innostuksesta.

— Puolaniemessä. Tuossa on lähempi osoite. — Jaakkola viskasi paperilapun, jolle äsken oli raapustanut muutaman sanan, Järvelälle, joka otti sen vastaan lennosta.

— Murha . . . vai? hän kysyi esimieheltään.

— Niin kai, siksi poliisi ainakin sitä väittää.

— Kuka?

— Tehtailija Palomurto, se originelli vanhapoika, joka on asunut jo muutamman vuoden yksinään huvilassaan. No, kiireesti nyt! Uutinen on saatava tämän aamun lehteen. Ehdottomasti.

— Tulee, Järvelä vastasi. Hän kiirehti ulos toimitussihteerin huoneesta ja juoksi käytävän yli viistoon omaan huoneeseensa. Hän tempaisi takkinsa ja lakkinsa naulakosta ja tunki niitä ylleen kiirehtiessään jälleen käytävään.

— Ilmari, minne sinä nyt? Joko olet vapaa? Järvelä kuuli terhakan naisään kysyvän. Käännähtäessään hän huomasi sisarensa, joka palveli nuorempaana naisreportterina Aamusanomissa, seisovan sivullaan vetämässä hansikkaita käsiinsä.

— Ei vielä vapaaksi . . .

— No . . . ?

— Murha vain.

— Missä?

— Puolaniemessä.

— Kuka?

Tehtailija Palomurto.

— Palomurto! Kuule, ota minut mukaasi! neitonon huudahti.

— Mene vain kauniisti kotiin äidin luo, Hilkkä. Tämä on miesten selvitetävä asia.

— Ole siinä miehinesi, mokoma! Hilkkä tuiskahti veljelleen. — Ole nyt kiltti ja ota minut autoon.

— No, tule sitten, koska et vähemmällä hellitä, Järvelä myöntyi ja malttamatta odottaa alhaalla olevaa hissiä luisti portaita alas.

Auto oli jo toimitussihteerin hälyttämänä odottamassa oven edessä. Järvelä heittäytyi sisarensa kanssa sen avoimesta ovesta sisään, ja se lähti heti tottuneen ajajan ohjaamana kiitämään pitkin katuja Puolaniemeen päin. Matka sujui nopeasti, sillä siihen aikaan aamuyöstä ei kaduilla ollut enää paljon liikettä, vain jokin auto ja myöhästynyt kulkija.

— Milloin murha on tapahtunut? kysyi Hilkkä veljeltään, kun he alkoivat lähestyä määräpaikkaansa.

— Aivan äsken. Muutama minuutti sitten siitä soitettiin Jaakkolalle.

Auto pysähtyi huvilan eteen, jonka eteisessä paloi sähkövalot ja huoneet olivat valaistut. Portailta seisoj poliisi vartiossa, mutta kun Järvelä näytti hänelle Aamusanomien edustuskorttia, tämä viittasi kädellään ja kehoitti käymään sisälle.

Kuka murhasi tehtailija Palomurron?

Upporikas tehtailija löytyy puukotettuna. Poliisista tapaus vaikuttaa selvältä, mutta toimittajasisarukset Hilka ja Ilmari ryhtyvät omiin tutkimuksiin. Se vie heidät niin yläluokan huvilakaupunginosaan, Helsingin yöelämään kuin syrjäiteillekin häikäilemättömien rikollisten pariin.

Jussi Kukkosen jännitysromaani vuodelta 1945 tarjoaa rentoa rikoksen selvittelyä ja toimittajantyön kuvausta sekä vanhanajan tunnelmaa suomalaisen dekkarin ensimmäiseltä nousukaudelta.

Jussi Kukkonen (1892-1955) oli kymmeniä teoksia julkaissut suomalainen kirjailija ja Kainuun Sanomien päätoimittaja. Teoksen esipuheessa historiantutkija Juha Järvelä kertoo Kukkosen urasta ja teoksen taustoista.

Kansikuva: Börje Dilén, Helsingin kaupunginmuseo, 1953.
Takakannen kuva: Museovirasto, Historian kuvakokoelma,
Valokuvaamo Pietisen kokoelma, 1934.